

LLIÇÒ MAGISTRAL EFECTUADA
PEL DOCTOR MIQUEL BORRELL I
SABATER, PROFESSOR
D'HISTÒRIA DE L'INSTITUT
RAFAEL CAMPALANS D'ANGLÈS,
AMB MOTIU DE LA SEVA
JUBILACIÓ.

Anglès, 13 de juny de 2013

Autoritats, si n'hi ha, professors i professores, pares i mares, graduats de secundària, batxillers, tècnics, tècnics superiors, alumnes i acompanyants en general, bona tarda. Vosaltres i jo, tenim en comú que deixem l'institut, vosaltres perquè acabeu un cicle de la vostra vida, jo perquè n'acabo un altre. Vosaltres comenceu una nova aventura a batxillerat, a cicles, a la vida laboral, a la universitat, jo en començo un altre com a

jubilat. Ens enyorarem, però no ens avorrirem, a tots se'ns obren nous camins recordant en comú els anys passats en aquest institut.

Tanmateix, tenim diferències notables, no ja només d'edat. Dos exemples pràctics: per a mi, una paperera és el recipient dins el qual es llencen els papers; per a la majoria de vosaltres és un recipient al voltant del qual es llencen els papers. Per a mi un museu és un temple de la cultura i de la ciència on hi entro per adquirir coneixements; per a molts de vosaltres és una perillosa pista d'atletisme on cal córrer-hi de pressa per arribar aviat a la sortida, on hi trobareu les botigues i els bars. No hi pateixo, sé que hem deixat la llavor dins vostre i d'aquí un temps, més llarg per uns, més curt pels altres, germinarà.

Parlaré del Progrés. Progrés, divina paraula. Els historiadors distingim entre progrés i evolució. L'evolució l'entendem com una sèrie de canvis fisiològics, genètics, mutacions; passar de primats a homínids: bipedisme, polze retràctil, canvis cranials; australopitecus, pitecantropus, erectus. Canvis lents efectuats al llarg de milions d'anys. És el que Eudald Carbonell anomena Hominització, amb O, fer-nos homes.

Amb el descobriment del foc, fa uns 400.000 anys, comença el progrés entès com a ús continuat de la intel·ligència, el que Eudald Carbonell anomena Humanització, amb U, fer-nos humans. El domini del foc col·loca l'home pel cim dels animals, domina per primera vegada un fenomen de la natura que li permet endinsar-se en les profunditats d'una cova, allunyar les feres, moure's de nit, millorar la parla, el llenguatge mentre prepara les caceres al voltant del foc; i coure la carn: al no menjar-la crua no necessita molars i ullals tan grans, la mandíbula s'empetiteix, el crani pot augmentar i s'incrementa la capacitat cranial: més cervell, més intel·ligència. La O d'Hominització i la U d'Humanització es diferencien precisament per aquesta característica: Intel·ligència, l'eina que tenim per viure i sobreviure.

Físicament, l'home és l'ésser més dèbil de la natura: no té ales per volar, ni aletes per nedar, ni urpes per defensar-se, ni cames per córrer com un guepard ni té la força d'un elefant, ni la vista d'una àliga. És l'ésser més dèbil del planeta. Però amb la intel·ligència, l'home ha aconseguit superar amb escreix totes aquestes deficiències físiques: cotxes per córrer, vaixells per navegar, avions per volar, prismàtics per veure-hi, això és el Progrés, la solució dels problemes quotidians a través de l'intel·lecte.

Per a l'Enciclopèdia Catalana, Progrés és el procés mitjançant el qual un individu o societat passen d'un estat a un altre de superior, millor. Certament, després del foc arribaren les eines, l'agricultura, la ceràmica, els metalls, l'escriptura, la numeració, la filosofia, l'astronomia, les matemàtiques, la física, fins arribar al món actual amb la medecina nuclear, l'ofimàtica, la clonació, etc, etc, etc.

Vull que us imagineu una muntanya alta, molt alta. Nosaltres hi estem al cim, bé, més que nosaltres els nostres avantpassats, que comencen des de dalt a fer rodolar una bola de neu. Comença a moure's lentament perquè costa agafar arrencada: són els temps antics dels grecs, romans, medievals, on podien passar generacions sense canvis notables perquè al començament el procés és lent, però a mesura que s'anaven adquirint coneixements la bola davallava més de pressa i creixia en volum i en coneixements fins arribar als segles XVIII i XIX quan la suma de coneixements féu que cada vegada hi haguessin més descobriments, més invents, més progrés i la bola anava més i més de pressa fins arribar a l'actualitat, amb l'enorme i variada gama de coneixements. Només amb l'estona que porto parlant, en el món s'han millorat o descobert més de dotze aplicacions científiques o tècniques.

El progrés és la suma de descobriments fets de generació en generació. Imagineu-vos que cada generació hagués de partir de zero i descobrir la suma, la resta, la multiplicació, la fosa de metalls, l'estructura d'una cèl·lula; no tindria temps material de descobrir els logaritmes, per exemple o les equacions, o els sil·logismes, o sigui, avançar, progressar, sempre partiria de zero i no podria arribar gaire lluny. Per solucionar aquest inconvenient, per mostrar el progrés a cada generació, sorgeix l'Educació, l'eina que tenim per assolir el progrés, el telefèric que ens baixa de dalt de la muntanya fins a la plana amb una visió àmplia i general per tal que no ens quedem sempre en les primeres fases. I si en lloc d'una muntanya i una bola ho voleu comparar a una escala on cada generació ha posat els seus esgraons per anar pujant, millorant, l'educació és l'ascensor que ens puja cap a dalt d'una manera fàcil i ràpida, aprenent els resultats del progrés i estalviant-nos els errors. L'educació és l'eina que la societat utilitza per transmetre els coneixements, el progrés, d'una forma eficaç, equilibrada organitzada i ràpida.

A mesura que la bola creix i va més ràpida l'educació s'ha fet imprescindible; escoles, instituts i universitats han proliferat al llarg dels segles XX i XXI per ensenyar el Progrés. No ens podem imaginar avui dia una societat sense educació, sense mestres, sense professors, sense catedràtics i sense doctors. I sense Tutors, aquests professors i professores a qui els toca la feina més cansada, però també agraïda, perquè no només han d'ensenyar la seva matèria, sinó que han de vigilar que mentre baixen amb el telefèric o pugen amb l'ascensor no s'esverin els alumnes i toquin botons equivocats i s'enfonsi tot. Els tutors han de fer de pares, de mares, de germans, d'amic, de policia, de psiquiatre, de bomber en un ambient complex, doncs l'educació és una ciència especial,

perquè tracta amb l'ànima humana, no amb el seu cos. La feina d'un metge és increïble i avui dia fan miracles amb els raigs làsers, les operacions no agressives, s'endinsen en un fetge, en un estómac, en el cristal·lí d'un ull, però els professors no podem posar un bisturí dins el cervell d'un alumne per aconseguir que es porti bé i estudiï per sempre més. Què més voldríem que el mes de setembre poder agafar els alumnes i posar-los-hi un chip que els digués: *“estudia, estudia, no vagis vint vegades al lavabo, trenta vegades a beure aigua, quaranta a fer encàrrecs pels passadissos”*.

No, no pot ser, perquè els professors no tractem amb cossos, sinó amb intel·lectes, ànimes, esperits, i no hi ha làsers ni ordinadors que valguin: l'alumne és un ésser humà, canviant, mutable, vosaltres sou un món variable, especial, complex, que requereix la voluntat, la paciència i el domini de la matèria per part nostre. I sou un món repetitiu: cada mes de setembre els professors i tutors comencem a treballar amb alumnes nous que sempre teniu la mateixa edat: quinze, setze, disset anys, però nosaltres cada setembre en tenim quaranta, quaranta-cinc, cinquanta, cinquanta-cinc; esgota, però al mateix temps es un repte que ens estimula a viure en un rejuveniment constant. Hi ha una frase que us ajudarà a entendre-ho: *a la tercera va la vençuda*. Té el seu origen en l'estratègia que usava l'exèrcit romà en la batalla: en primera línia hi posava els soldats més inexperts, carn de canó, en segona línia els mitjanament preparats i en tercera línia els vertaders legionaris professionals que quan entraven en batalla tenien un enemic cansat de matar gent i aleshores, a la tercera onada, guanyaven. Vosaltres féu igual, any rere any, cada setembre rebem noves onades, noves promocions amb nova força mentre nosaltres l'anem perdent. Però hi posem il·lusió i professionalitat i ens en sortim o així ens ho sembla.

Quan jo era tutor començava la reunió amb els pares llegint-los-hi aquesta cita: *“Els nostres joves avui dia només estimen el luxe, tenen pèssims modals i menyspreen l'autoritat. Mostren poc respecte als seus superiors i prefereixen les conversacions inútils a l'exercici físic. Són uns tirans a les seves llars. Ja no s'aixequen quan arriba algú a casa, no respecten els pares, conversen entre ells quan estan acompanyats de majors, devoren el menjar ràpidament i són uns dèspotes amb els seus mestres”*. Tots hi estaven d'acord i es queixaven que el món havia canviat tan des de la seva joventut, fins que quedaven parats quan els explicava que aquesta cita era d'un filòsof grec, Sòcrates, que visqué fa dos mil cinc-cents anys.

I és que la naturalesa humana no ha canviat tan al llarg dels anys: podem vestir diferent, anar amb cotxe, avió, navegar per la xarxa, però l'ésser humà es mou amb els mateixos paràmetres que fa mil o cinc mil anys: l'amor, l'odi, la gelosia, l'amistat, el rebuig a l'altri, el poder.... Shakespeare és vigent avui dia perquè les seves obres mostren tots aquests conceptes, o sigui l'ànima humana. I una etapa de l'ànima humana és l'adolescència, definida com una "malaltia" entre cometes que només té una medicina: la paciència per part dels pares i professors i el pas dels anys per a l'adolescent.

Joves, nois i noies que ja heu deixat o aneu deixant l'adolescència, amb fets i no amb paraules heu de lluitar per aquest Progrés que d'aquí uns anys ja el fareu vosaltres, que de fet ja aneu fent. No us espanteu, no us atemoriu. Deixeu-me abusar dels filòsofs grecs, en aquest cas Epictet d'Hieràpolis, un estoic del segle primer *"No s'ha de tenir por de la pobresa ni l'exili, ni de la presó, ni de la mort. Del que cal tenir por és de la por mateixa"*.

Heu d'anar pel món sense por, lluitant pel que creieu que és just, per la llibertat, per la solidaritat, pel vostre dia a dia i pel dels altres. En un carrer d'Anglès hi ha un escrit mig esborrat, meravellós: *“L'única lluita perduda és la que no es comença”* i el dramaturg alemany Bertold Brecht va escriure: *“Hi ha homes que lluiten un dia i són bons. N'hi ha d'altres que lluiten un any i són molt bons. N'hi ha que lluiten molts anys i són encara millors. Però n'hi ha que lluiten tota la vida: aquests són els imprescindibles.”* D'aquests heu de ser vosaltres, incansables.

Rebreu moltes patacades, perquè a la vida trobareu molta gent pessimista, negativa. N'hi ha que diuen que un pessimista és un optimista ben informat. Mentida. Un pessimista és aquell que a cada solució hi posa dos problemes, mentre vosaltres heu de ser optimistes, o sigui a cada problema hi heu de trobar dues solucions. La resiliència és la capacitat de sortir enfortit a l'enfrontar-se a les adversitats. El seu lema el podem explicar amb dues frases fetes: *“L'important no és com caus, sinó com t'aixeques”* o bé: *“No es compten les vegades que caus, sinó les que t'aixeques.”*

Us haureu d'aixecar moltes vegades a la vida, però n'heu de sortir enfortits perquè la societat us necessita, a tots, no només a uns quants: us necessita de paletes, d'enginyers, d'informàtics, de metges, de fusters, de músics o de pagesos, tots som, tots sou necessaris, o sigui que quan algun dia estigueu tristos, deprimits, enfonsats, penseu en aquest institut que us ha acollit, ensenyat, educat i protegit, penseu en aquesta vetllada d'avui, aixequen-vos i ving!!! altra vegada, amb més força que abans, amb més força que mai, poseu-vos dempeus, com escrivia el nostre poeta Miquel Martí i Pol,; *Posem-nos dempeus/ [...] que tot és possible i tot està per fer.*

Tot és possible i tot està per fer a la vostra vida. Per tirar-la endavant necessitareu quatre coses: ambició i ganes; talent; coneixements i sort. Ambició i ganes no vol dir cobdícia, sinó esperit: jo vull ser metge, doncs lluito per ser-ne. Triomfar no vol dir sortir a la televisió o tenir un iot, sinó ser feliç amb el que es fa i amb el que es té. *“No és més feliç qui més té, sinó qui menys necessita”*, ens diu el refranyer popular, pou de saviesa. Talent se n’ha de tenir, és innat, però es pot millorar amb l’esforç, el treball i la voluntat. I un tindrà talent, aptitud, per una feina i l’altre per l’altre, és feina vostre saber com sou i no fer volar coloms. Coneixements són els que adquirim a l’institut, al carrer, amb l’esforç del dia a dia. I la sort també és necessària, perquè hem de ser humils, no ens hem de pensar que som els més bons. Poden haver-hi milers de persones que sàpiguen com nosaltres i els toca a ells obtenir una beca o una feina i no a nosaltres. Però la sort vol dir sempre estar en el moment adequat en el lloc adequat; la sort no ve sola, s’ha de buscar. A Vilanova i la Geltrú, al mig del mar hi ha un brau de bronze amb una inscripció anònima: *“Et passes la vida esperant que et passi quelcom i l’únic que passa és la vida.”* No espereu els esdeveniments, aneu a cercar-los, això és la sort.

Per aconseguir-ho heu de reflexionar. Sóc pesat amb això, ho sabeu, quan a vegades em veníeu a començament de curs dient-me ja he acabat la feina què faig, us deia: *res, mireu el sostre i reflexioneu, no feu res*. Estem en una societat que ens manté ocupats tot el dia, o sigui una societat que no ens deixa pensar: quan no fem deures, fem esport, o mirem la televisió, o llegim, o juguem amb el mòbil o la play. Heu de pensar, us heu d’aturar cada dia cinc minuts i pensar, no fer res, només pensar, us sembla poca cosa? és el que més ens diferencia dels animals i ho fem poc. Reflexió, anàlisi, síntesi...

Canvieu el món, milloreu-lo, ho aconseguíu o no, no sereu joves si no lluiteu. El president de la Segona República espanyola Manuel Azaña ho deixà ben escrit: “*La llibertat no fa els homes més feliços, però els fa més homes.*” Lluiteu per la llibertat, per les llibertats, no importa la meta, sinó el camí. És en el camí on us fareu homes i dones, éssers humans, on us Humanitzareu, amb U.

Tanmateix penseu que canviar el món, arranjar el món vol dir començar per un mateix: ordeneu la vostra habitació, feu-vos el llit, prepareu-vos l’esmorzar, escombreu la cuina, així podreu començar a transformar-ho tot, començant per vosaltres mateixos. De mica en mica, dia a dia, i estimant el que féu. Ho escrivia un dels més grans literats catalans, Joan Maragall, en l’assaig *L’elogi del viure*: “*Estima el teu ofici, la teva vocació, la teva estrella, allò pel qual serveixes, allò en el qual et sents un entre els homes. Esforça’t en la teva tasca com si de cada detall que penses, de cada mot que dius, de cada peça que hi poses, de cada cop del teu martell, en depengués la salvació de la humanitat. Car en depèn, creu-me. Si, oblidat de tu matei, fas tot el que pots en el teu treball, fas més que un emperador que segueix automàticament els seus estats; fas més que el qui inventa teories universals només per satisfer la seva vanitat; fas més que el polític, que l’agitador, que el qui governa. El món s’arreglaria bé tot sol, només que tothom fes el seu deure amb amor.*”

Fa cinquanta anys, ho hem estudiat, Martin Luther King, lluitava pels drets dels que no tenien drets, els negres americans. I va tenir un somni, *I have a Dream*. Amb aquesta frase, que s’ha fet famosa, un grup musical molt conegut, Abba, en va fer una cançó en els anys setanta. Escolteu aquest breu fragment de cançó que ens ha preparat en Jordi Pagès, però sobretot llegiu bé la lletra, feu-vos-la vostra. Parla dels somnis, heu de somniar i lluitar per aconseguir que aquests somnis es tornin il·lusions, ja més tangibles,

i aquestes il·lusions, amb la lluita diària, s'han de tornar realitats. L'escriptor nordamericà Mark Twain ho va escriure: "*Com que demanàvem lo impossible, ho vàrem aconseguir*"

Acabo amb una màxima, una més, una cita del *Llibre Vermell* de Mao Zedong, que també hem estudiat: *L'ahir és el passat, l'avui és un regal, el demà és una sorpresa.*

Donem les gràcies a la vida per aquest ahir que ha estat l'institut, per aquest avui que és el fruit aquí tots junts d'aquesta meravellosa vetllada, i per aquest demà que us espera, ple d'aventures, de dubtes, d'alegries i problemes, o sigui, ple de vida.

Més a més, humilment dins aquesta gran festa, jo vull donar gràcies a la vida per aquests quaranta anys que m'han permès ensenyar, educar, aprendre, estimar, gràcies a la vida que m'ha permès fer el que més m'agrada. Gràcies a tots i a tots gràcies, gràcies, gràcies.

Miquel Borrell i Sabater, tretze de juny de 2013